

Kemikalieprogram för Falkenbergs kommun

Diarienummer KS 2022/275	Fastställt av Kommunstyrelsen	Datum för fastställande 2023-01-10
Dokumenttyp Program	Dokumentet gäller för Alla förvaltningar och bolag	Giltighetstid 2023-2027
Revideringsansvarig Hållbarhetschef	Revideringsintervall Vid behov, annars efter 4 år	Reviderad datum
Dokumentansvarig (funktion) Hållbarhetschef	Uppföljningsansvarig och tidplan (se punkt 5) Kommunstyrelsen via hållbarhetsutskottet	

1. Syfte

Syftet med kemikalieprogrammet är att Falkenbergs kommunkoncern ska kunna bedriva ett förebyggande och systematiskt kemikaliearbete för att minska människors och miljöns exponering för farliga kemikalier och bidra till giftfria kretslopp. Det innebär också att kemikaliearbetet kommer hjälpa till att förebygga risker och framtida kostnader orsakade av felaktiga produktval. Programmet utgår från kommunkoncernens rådighet.

Programmet pekar ut:

- vilka viktiga principer vi ska hålla oss till, och inom vilka områden vi ska lägga särskilt fokus.
- vilka typer av ämnen vi ska fasa ut inom kommunkoncernens verksamheter

Programmet fokuserar på:

- att de egna verksamheterna och andra aktörer som påverkar våra verksamheter ska använda kemikalier som är mindre skadliga.
- att de kemikalier och kemiska produkter som ändå används ska hanteras på ett säkert sätt.

Programmet är en förutsättning för:

- att kunna ställa relevanta och förankrade kemikaliekrav vid inköp och byggnation
- att kunna följa upp, samordna och skapa arbetssätt som säkerställer en gemensam kvalitet på kommunkoncernens kemikaliehantering och arbete med substitution.

2. Kopplar till lagar och styrdokument

Miljöbalken lägger ett stort ansvar på varje verksamhetsutövare att se till att verksamheten inte skadar hälsa och miljö, att arbeta för att minska miljöpåverkan och att ha kunskap för att kunna uppfylla miljöbalkens krav. Detta är en följd av de allmänna hänsynsreglerna – kunskapskravet, försiktighets- och produktvalsprincipen.¹

Produktvalsprincipen innebär till exempel en skyldighet att undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter som kan antas vara mindre farliga. Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen är tillsynsmyndighet.

I arbetsmiljölagstiftningen² är arbetsgivaransvaret och den enskilde arbetstagarens ansvar tydligt reglerat. För arbetsgivaren innebär det ett ansvar att organisationen har kunskap, rutiner och kontroll över kemikaliehanteringen så att arbetsmiljöriskerna minimeras för medarbetarna. För den enskilde medarbetaren innebär det bland annat att följa rutiner och skyddsinstruktioner för att skydda sig själv och kollegorna från ohälsa och olycksfall. Arbetsmiljöverket är tillsynsmyndighet.

¹ [Hänsynsreglerna – kapitel 2 miljöbalken \(naturvardsverket.se\)](#)

² [Om reglerna för kemiska risker - Arbetsmiljöverket \(av.se\)](#)

CLP-förordningen innehåller regler för klassificering, märkning och förpackning av kemiska produkter. Förordningen innehåller också regler om att anmäla uppgifter för ämnen och blandningar. För att få släppa ut kemiska produkter på marknaden behöver du se till att följa dessa regler.³

EU:s kemikalielagstiftning Reach-förordningen, innehåller bland annat regler om registrering av ämnen, förbud eller andra restriktioner för ämnen, krav på tillstånd för särskilt farliga ämnen samt regler om att informera kunder. Du som tillverkar, importerar eller säljer varor och kemiska produkter i EU/EES behöver följa de regler som gäller för din verksamhet. Förordningen innehåller även regler som du som användare av kemiska produkter måste förhålla dig till.

Kemikalieprogrammet kopplar till flera styrdokument, framförallt:

Avfallsplanen där kemikalieprogrammet styr för att öka möjligheterna att återbruka och återvinna material och produkter kommunkoncernen köper och förbrukar driver på giftfri konsumtions- och produktionskretslopp.

Riktlinjer för hållbar bygg- och anläggning ökat återbruk och cirkulär hantering av byggmaterial och en användning av material utan farliga kemikalier i det kommunen bygger och anlägger är finns med.

Program för kemikaliesmarta förskolor. Barn och unga är den grupp som är mest känsliga för kemikalier och därför har kommunen börjat med att säkra upp förskolemiljöerna där våra minsta barn vistas för att minska deras exponering för farliga kemikalier.

Koppling till Agenda 2030 och miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö

Mål 3: Hälsa och välbefinnande, delmål 3.9 som innebär att till 2030 väsentligt minska antalet döda- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.

Mål 6: Rent vatten och sanitet, delmål 6 som innebär att till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.

---

³ [Kort om CLP-förordningen - Kemikalieinspektionen](https://www.kemi.se/lagar-och-regler/clp-forordningen/kort-om-clp-forordningen) <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/clp-forordningen/kort-om-clp-forordningen>

Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion, delmål 12.4 som innebär senast 2020 uppnå miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel, i enlighet med överenskomna internationella ramverket, samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

Mål 14: Hav och marina resurser, delmål 14.1. Till 2025 förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen.

Miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö: Målets definition lyder: ”Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna.

Giftfri miljö tar avstamp i det övergripande målet för miljöpolitiken vilket ”är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

3. Program

3.1. Utgångspunkter

Principer

I kommunens verksamheter ska vi fasa ut ämnen som har eller misstänks ha särskilt allvarliga egenskaper för att de produkter och material vi använder ska bli säkrare för hälsa och miljö, både när de tillverkas, används och när de blir avfall.

Detta innebär att vi jobbar enligt två hänsynsregler från miljöbalken;

Substitutionsprincipen eller produktvalsprincipen - innebär en skyldighet att undvika att använda eller sälja kemiska produkter eller varor som innehåller eller behandlats med kemisk produkt som kan skapa människors hälsa eller miljö – om dessa produkter kan ersättas med sådana som är mindre farliga eller ofarliga.

Försiktighetsprincipen – innebär att vi måste agera redan vid risken för skador på människors hälsa och miljön. Den innebär att vetenskaplig osäkerhet om risken för skada på människors hälsa eller miljön inte får hindra åtgärder i förebyggande syfte.

Principen giftfria kretslopp för en cirkulär ekonomi

För att en cirkulär ekonomi med minsta möjliga inverkan på människors hälsa och miljö ska bli verklighet måste varor och material vara fria från farliga kemikalier från början. Slutna och giftfria kretslopp bidrar till bättre nyttjande av resurser, minskad klimatpåverkan och är avgörande för att vi ska nå de globala ekologiska hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Idag är det kemiska innehållet i varor, material och produkter ofta helt eller delvis okänt, vilket är en utmaning för att få till en cirkulär ekonomi. Därför behöver vi i alla våra verksamheter också arbeta utifrån följande principer:

1. se till att nya material som kommer in i våra återbruks- och avfallsflöden är fria från farliga ämnen.
2. se till att ökad och säker materialåtervinning alltid sker enligt:
  - material och avfall som innehåller utfasningsämnen eller med okänt innehåll bör varken återanvändas eller återvinnas.
  - I de fall det handlar om särskilt värdefulla material eller där resurs- eller klimatvinsten är betydande så kan materialet ändå återvinnas. Förutsättningen är att det sker under strikt kontroll och att materialet styrs bort från känsliga användningsområden som exempelvis livsmedelsförpackningar samt leksaker och produkter som barn kommer i kontakt med i sin vardag. Embalgematerial är ett exempel på produkter som inte behöver omfattas av lika stränga krav.

Prioriterade ämnesgrupper att fasa ut från och undvika i våra verksamheter

Falkenbergs kommuns prioritering för att sluta använda de farligaste ämnena utgår ifrån deras egenskaper. Kemikalieinspektionens delar in och definierar dem i dessa två grupper utifrån deras egenskaper⁴:

- **utfasningsämnen** – ämnen med särskilt farliga egenskaper
- **riskminskningsämnen** – ämnen med egenskaper som bör ges särskild uppmärksamhet

De flesta utfasningsämnen har farliga egenskaper, till exempel cancerframkallande, mutagena eller hormonstörande. Hormonstörande ämnen kan påverka vår reproduktion och bidra till hälsoeffekter på lång sikt och väcker därför stora betänkligheter. De ingår i så många vardagsprodukter att arbetet med att fasa ut dem måste påbörjas i enlighet med försiktighetsprincipen. I väntan på gemensamma klassificeringskriterier för hormonstörande ämnen bedöms hormonstörande ämnen på SIN-listan (Substitute It Now)⁵ som utfasningsämnen i det interna kemikaliearbetet. **Utfasningsämnen ska fasas ut ur alla kommunala verksamheter.**

Riskminskningsämnen har farliga egenskaper som till exempel giftiga, allergiframkallande och miljöfarliga för vattenmiljön. **Riskminskningsämnen ska undvikas i barns miljöer och där användningen innebär direkta utsläpp och användning avvägas i andra områden**

Riskminskningsämnen är ämnen med egenskaper som bör ges särskild uppmärksamhet enligt Kemikalieinspektionen. Vi behöver därför alltid se över risken för den tilltänkta användningen med dessa ämnen och göra en avvägning om de kan användas inom det aktuella området utan oacceptabla risker.

I kemikalieprogrammet tillämpas samma egenskapskriterier för utfasningsämnen och riskminskningsämnen som definieras i kemikalieinspektionens Prio-verktyg⁶.

---

⁴ [PRIO:s kriterier för utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen - Kemikalieinspektionen](https://www.kemi.se/prioguiden/start/prios-kriterier-for-utfasningsamnen-och-prioriterade-riskminskningsamnen) <https://www.kemi.se/prioguiden/start/prios-kriterier-for-utfasningsamnen-och-prioriterade-riskminskningsamnen>

⁵ [SIN List \(chemsec.org\)](https://sinlist.chemsec.org/) <https://sinlist.chemsec.org/>

⁶ [Prio - Kemikalieinspektionen](https://www.kemi.se/prioguiden/start) <https://www.kemi.se/prioguiden/start>

Prioriterade områden

För att få systematik, fart och fokus i kemikaliearbetet lyfter vi fram några prioriterade områden där det är extra viktiga att få bort farliga kemikalier. Genom upphandling och inköp kan vi genom att vi sätter kemikaliekraV få till stor effekt i linje med vad vi vill uppnå.

1. Barn och unga

I arbetet med att minska riskerna med farliga kemikalier är barn och ungdomar särskilt viktiga. Barn och unga är mer sårbara än vuxna för påverkan från farliga ämnen eftersom deras utveckling bland annat är beroende av komplexa hormonella system. Hjärnans utveckling kan påverkas, liksom nervsystemet, fortplantningssystemet, immunsystem och olika inre organ. Störningar på denna utveckling kan få stora konsekvenser senare i det vuxna livet.⁷

2. Gravida kvinnor och kvinnor i fertil ålder

För att skydda de ofödda barnen, som är den allra känsligaste gruppen för påverkan av farliga kemikalier, behöver även gravida kvinnor och kvinnor i fertil ålder ses som prioriterade grupper. Inom flera verksamheter är personalen till övervägande del kvinnor, och vi ska vara extra noggranna med de varor och kemiska produkter som används i dessa verksamheter.

3. Kemiska, hygieniska och kosmetiska produkter

En kemisk produkt är ett kemiskt ämne eller en blandning av kemiska ämnen. Kemiska produkter kan vara till exempel rengörings- och tvättmedel, laboriekemikalier, färg, lack eller lim. I lagstiftningen skiljs dessa från varor, som är ”föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning bestämmer dess funktion”.

Det finns regler inom både miljöbalkens och arbetsmiljölagstiftningens område som rör kemiska produkter. Vi har krav på våra verksamheter att upprätta kemikalieförteckningar över märkningspliktiga kemiska produkter, och vi behöver göra riskbedömningar för dessa och byta ut dem mot sådana som är mindre farliga för hälsan eller miljön om det finns alternativ som fungerar.

Det kan vara väldigt svårt att få reda på kemikalieinnehållet i varor, speciellt i äldre varor som vi redan har omkring oss. När det gäller kemiska, hygieniska och kosmetiska produkter finns det krav på att de ingående ämnena redovisas, och här har vi mycket större möjligheter att komma långt i vårt arbete att fasa ut farliga ämnen. Därför ska detta område vara prioriterat.

4. Plast

Plast spelar en viktig roll i dagens samhälle. Den används inom de flesta områden och den bidrar med många nyttor. Användningen av plast kan i vissa fall leda till minskad miljöpåverkan, exempelvis genom viktbesparingar i transportsektorn eller förebyggande av matsvinn genom olika ”smarta” förpackningslösningar. Men nyttorna behöver sättas i relation till miljö- hälso- och klimatpåverkan från både produktion, användning och avfallshantering och ”läckaget” av plast till mark och vatten behöver stoppas. Många problematiska ämnen hittar vi i just plast. Plast är inte ett material utan många olika. De flesta av materialen görs från monomerer och många av monomererna är hälso- eller miljöfarliga på olika sätt. Den största

⁷ (KEMI, Barns exponering för kemiska ämnen i förskolan, <https://www.kemi.se/download/18.6df1d3df171c243fb23a98fa/1591454111159/rapport-8-13.pdf>).

andelen av råvarorna för plasttillverkning har fossilt ursprung som mineralolja eller naturgas, och bidrar därför till klimatförändringarna när plasten förr eller senare förbränns. Få plaster är perfekt lämpade för sin tänkta användning som de är utan förbättras och varieras med olika tillsatser, vilket gör det svårt att veta vad produkterna innehåller. Plastmaterial lyfts ofta fram som ett område där innehållet av kemikalier ofta är både okänt och problematiskt och också därför det är ett prioriterat i EU's handlingsplan för cirkulär ekonomi.

Mikroplast är ett samlingsnamn för mycket små partiklar av plast som kan ha olika ursprung. De kan bildas oavsiktligt genom slitage av större föremål av plast men det finns också plast som från början tillverkas som små korn eller pellets. Nedbrytning av plast i naturen går långsamt och riskerna med förekomsten av plastskräp och mikroplast i våra vatten och natur är många och komplexa. Mikroplast hittas nu också i våra kroppar. Eftersom plasten har en stor och komplicerad hållbarhetspåverkan behöver vi ta ett samlat grepp om frågan. Plast är därför ett prioriterat område i detta program med fokus på kemikalieinnehållet i plast och mikroplast. I kommunens avfallsplan fokuseras på plast utifrån avfallsförebyggande, återvinning och minskad nedskräpning. I både avfallsplan och detta program är dock utgångspunkten att när det kommer till plastanvändning handlar det till stor del om att i första hand minska mängden plast som används och köps in, det minskar såväl avfall som kemikalierisker.

5. Upphandling och inköp

Kommunkoncernen ska fasa ut varor och produkter som innehåller de farligaste ämnena. När det gäller varor är kännedomen om det faktiska innehållet av kemiska ämnen i en vara i många fall otillräcklig. Det förebyggande arbetet är därför extra viktigt. Det kan vi göra genom att ställa kemikaliekraV vid upphandling och att göra medvetna val vid inköp. Varor och produkter i barns miljöer har högst prioritet

3.2. Åtgärder – 6 steg i rätt riktning

Åtgärd 1 Samverkande kemikaliegrupp

Åtgärd: Organisera en kemikaliegrupp för att förankra och fortsätta arbetet i linje med kemikalieprogrammet.

Ansvar: Kommunstyrelsens hållbarhetsutskott. Hållbarhetsavdelningen samordnar. Övriga förvaltningar och bolag deltar.

Tidplan: 2023 – så länge det är värdefullt för verksamheterna.

För att kunna arbeta och driva kemikaliefrågorna systematiskt, effektivt och med bred praktisk kompetens och verksamhetsförankring samlas representanter från samtliga förvaltningar och bolag i en kemikaliegrupp som leds och samordnas av Hållbarhetsavdelningen.

Kemikaliegruppens uppgift blir att utifrån kemikalieprogrammet och läget i verksamheterna utreda och komma med förslag kring hur koncernen ska dokumentera och redovisa användningen av kemikalier (ska ett kemikaliehanteringssystem köpas in) och utfasning av farliga kemikalier. Gruppen kan också samlat bedöma behov av utbildningsinsatser i

organisationen, hur gruppen ska arbeta tillsammans, samt att lyfta övriga förslag på förbättringsfrågor som rör kemikalieområdet till politik och koncernledning.

Åtgärd 2 Dokumentera och redovisa användningen av kemiska produkter

Åtgärd: Dokumentera användningen av märkningspliktiga kemiska produkter. Redovisa användningen av utfasningsämnen i kemiska produkter.

Ansvariga: Alla förvaltningar och bolag

Tidplan genomförande: 2023-2025.

Det finns krav på att dokumentera farliga kemiska produkter både i miljöbalken och i arbetsmiljölagstiftningen. Kravet i miljöbalken gäller anmälnings- och tillståndspliktiga verksamheter, men kravet enligt arbetsmiljölagstiftningen gäller alla verksamheter.

Farliga kemiska produkter innebär sådana som är märkningspliktiga enligt lagstiftningen⁸, och därför är märkta med ett eller flera faropiktogram. Det är viktigt att alla verksamheter löpande registrerar de kemiska produkter som används.

Åtgärd 3 Alla verksamheter hanterar kemiska produkter på ett korrekt och säkert sätt och det finns uppdaterad information om farliga kemiska produkter, görs regelbundna riskbedömningar samt att det finns fastställda rutiner i verksamheterna kring säker hantering.

Åtgärd: Sätta systematik i kemikaliehanteringen.

Ansvariga: Alla förvaltningar och bolag

Tidplan genomförande: 2023-2025.

För att hantera de kemiska produkter vi behöver ha i våra verksamheter på ett korrekt och säkert sätt är det viktigt att det finns uppdaterad information om farliga kemiska produkter, att det regelbundet görs riskbedömningar och att det finns rutiner för en säker hantering. Alla behöver inte veta allt men det är viktigt att den som använder eller utsätts för kemiska riskkällor i sitt arbete får tillräcklig information och skyddsutrustning för att kunna hantera dessa säkert.

Åtgärd 4 Fasa ut kemiska produkter med utpekade ämnen

Åtgärd: Fasa ut kemiska produkter med utpekade ämnen

Ansvar: Alla nämnder och styrelser

Tidplan genomförande: 2023-2027.

Enligt produktvalsprincipen i miljöbalkens hänsynsregler ska vi alla undvika produkter som kan vara skadliga för människor eller miljön om det går att ersätta dessa med produkter som är mindre farliga.

I kommunens verksamheter ska vi i första hand byta ut kemiska produkter som är utfasningsämnen eller riskminskningsämnen, se avsnittet 3.1 utgångspunkter.

---

⁸ [Kort om CLP-förordningen - Kemikalieinspektionen](https://www.kemi.se/lagar-och-regler/clp-forordningen/kort-om-clp-forordningen) <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/clp-forordningen/kort-om-clp-forordningen>

Produktvalsprincipen/substitutionsprincipen i miljöbalken går längre än att bara gälla de produkter som innehåller de allra värsta ämnena. Går det till exempel att ersätta en märkningspliktig produkt med en som inte är märkningspliktig ligger detta i linje med produktvalsprincipen. Det samma gäller om det går att helt ersätta en produkt genom att använda andra metoder som inte kräver några kemiska produkter. I kommunens verksamheter ska vi arbeta enligt dessa principer så långt som möjligt.

Åtgärd 5 KemikaliekraV vid upphandling och inköp

Åtgärd: Vid alla upphandlingar och inköp ska vi undvika ämnen med de utpekade ämnesegenskaperna så långt det är möjligt.

Ansvar: Alla nämnder och styrelser, förvaltningar och bolag.

Tidplan för genomförande: görs till stora delar redan, fortsätta arbetet från 2023

Att öka efterfrågan på hållbara varor och skynda på utfasningen av särskilt farliga ämnen är att offentliga aktörer i sin upphandling ställer krav på de material och varor de köper. Förutom att minska känsliga grupper exponering för farliga ämnen så kan kraven bidra till att öka marknaden för varor med mindre farliga ämnen och på sikt driva fram skarpare lagstiftning. KemikaliekraV i offentlig upphandling är med andra ord ett viktigt styrmedel som kan komplettera lagstiftningskraV. Kommunen är en stor upphandlare av varor och tjänster. När vi ställer miljökraV kan vi bidra till att uppfylla miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö genom att driva på både substitution och innovationer inom kemikalieområdet. Vid alla upphandlingar ska vi undvika ämnen utfasningsämnen och riskminskningsämnen så långt det är möjligt.

Åtgärd 6 Kemikaliesmarta skolor och fritidshem

Åtgärd: Utvidga arbetet med kemikaliesmarta förskolor till att gälla även skolor och fritidshem

Ansvar: Barn och utbildningsnämnden, barn- och utbildningsförvaltningen med stöd av kommunsstyrelseförvaltningen.

Tidplan: Åtgärden genomförd innan 2027.

Som ett steg i arbetet med att minska barn och unga exponering för farliga ämnen behöver arbetet som görs för att skapa kemikaliesmarta förskolor utvidgas till kommunens skolor och fritidshem. Hur och när detta görs bäst avgör barn-och utbildningsförvaltningen.

4. Definitioner och avgränsningar

Kemikalieprogrammet omfattar material, varor och kemiska produkter i kommunens verksamheter. Den omfattar inte föroreningar i mark, luft eller vatten. Miljön i Falkenbergs kommun påverkas av kemikalieanvändningen i övriga världen, både genom handel och via långväga transporter av farliga ämnen i miljön. Mycket av detta kan vara svårt för kommunens verksamheter att påverka direkt, men det vi kan påverka fullt ut är vilka varor och kemiska produkter vi köper, använder och bygger in i våra verksamheter. Dessa omfattas därför av planen, vilket också påverkar de utsläpp som sker när dessa varor produceras, används, återvinns och destrueras.

Kemikalieprogrammets principer, prioriterade ämnesgrupper, områden och åtgärder beskriver tillsammans riktning och mål för verksamheternas arbete med kemikaliefrågorna. Ibland är det tyvärr så att de material, varor eller produkter vi behöver inte finns med det kemikalieinnehåll vi hade önskat. Det kan också vara så att produkterna finns, men till en orimligt hög kostnad.

I dessa fall får vi göra en rimlighetsavvägning och utvärdering om det finns andra sätt att täcka verksamheternas behov, eller om behovet är så stort att vi behöver göra ett undantag från kemikalieprogrammet. I de fall vi behöver göra undantag kan det fortfarande finnas sätt att påverka marknaden i den riktning vi önskar. Detta kan till exempel vara att lägga tidpunkten för när kraven ska vara uppfyllda i framtiden, eller genom att i upphandling erbjuda mervärden, som skickar en signal till leverantörerna att vi hade varit beredda att betala lite mer för produkter som lever upp till vår önskade kravnivå.

5. Ansvar och uppföljning

Alla nämnder och styrelser, förvaltningar och bolag har ansvar för att kemikalieprogrammet följs och att åtgärderna arbetas med.

Kommunstyrelsen ansvarar för att uppföljning och uppdatering av programmet sker. Eftersom processen med framtagandet av programmet varit snabb och det tvärssektoriella arbetet börjar först när programmet beslutats kan programmet behöva uppdateras och revideras redan efter första året.

Det har bedömts viktigare att få programmet på plats och komma igång med åtgärderna än att belasta nämnder och förvaltningar med en remissrunda av programmet. Eventuella synpunkter på programmet och dess åtgärder lyfts därför med fördel till kommunstyrelseförvaltningen under dess första år.

Kommunstyrelseförvaltningen har en samordnande roll, både för att få till samverkan och uppföljning. Uppföljning av kemikalieprogrammet sker årligen via nulägesanalyserna som görs inom ramverket för Lokal agenda 2030 för Falkenberg samt vid behov genom tvärssektoriella dialoger med övriga nämnder och styrelser, förvaltningar och bolag.